

**JANDARMA TEŞKİLATININ TARİHSEL SÜREÇTE YAPISAL DEĞİŞİMİNİN
KURUMSAL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ**

*INSTITUTIONAL ASSESSMENT OF STRUCTURAL ALTERNATION OF GENDARMERIE
ORGANISATION THROUGH THE HISTORICAL PROCESS*

Dr. Haydar PEKDOĞAN

J. Gn. Komutanlığı Terörle Mücadele Şube Müdürü

ÖZ

Devletin varlığını korumada en başat rolü oynayan ve tarih boyunca çeşitli adlarla anılan “Güvenlik Teşkilatının” kuruluş ihtiyacı; insanların ilk olarak birlikte yaşamaya başladığı dönemlere kadar uzanır. Devletlerin kurulmasına paralel olarak ortaya çıkan güvenlik gereksinimi; bireysel tedbirlerin ötesinde kurumsallaşmış, iyi organize olmuş teşkilatları zorunlu hale getirmiştir. Türkler; devletin bekası, yerleştiği coğrafyada egemenliğinin devamı ve bütün toplumun huzur içinde yaşaması için dönemin gerektirdiği yasaları çıkarmıştır. Çıkarılan yasaların etkin şekilde işletilmesini takip edebilmek için de gerekli güvenlik teşkilatlarını kurmuştur. Her ne kadar tarih boyunca isim değiştirmiş olsa da, bu teşkilatlar içinde en eski olanlarından biri ‘jandarma’ teşkilatıdır. Osmanlı Devleti zamanında güvenlik ve zabıta hizmetleri Yeniçeri Ocağının kaldırılışına kadar çeşitli isimler altında farklı birimlerce yürütülmüştür. Tanzimat Fermanı ile tüm devlet kuruluşlarında yapılan islahat hareketleri kapsamında zabıta hizmetlerinde de yeni bir düzenleme yapılmış ve bugünkü anlamda ilk Jandarma Teşkilatı oluşturulmuştur. 14 Haziran 1869 tarihinde çıkarılan Asakir-i Zaptiye Nizâmnamesi ile ilk hukuki ve kanunla tanımlı temeli oluşturulmuştur. Jandarma; İstiklâl Savaşı sürecinden günümüze kadar ülkenin dönem dönem içinde bulunduğu ağır koşullara ve teknik imkansızlıklara rağmen hem cephede savaşan birliklerin geri emniyetini temin etmiş, hem de halkın ırz ve namusu ile can ve mal güvenliğini sağlayarak vatanın ve milletin bütünlüğüne önemli katkılarda bulunmuş halen de bulunmaya devam eden çok önemli kurumlardan biridir. Jandarma Teşkilatının etkinliğinin korunarak artırılmasında, tarihi süreçte nasıl bir rol aldığı ve ne tür değişimleri geçirmek zorunda kaldığını iyi analiz etmek gerekir.

Anahtar Kelimeler: Jandarma, İç güvenlik, Kamu Düzeni, Kurumsal değişim.

ABSTRACT

Establishment need of "Security Organisation", which plays a dominant role in protecting the state's existence and is called by different names throughout history, goes back to the times when people first started living together. The security requirement arising in parallel with the establishment of states; well-organised organisations beyond individual measures have become compulsory. Turks made laws, which are the period needed, maintaining the sovereignty in which geography it is set up, and the whole society live in peace. The required security organisations were established to monitor the implementation of the laws. Gendarmerie Organisation is the one of the oldest of these organisations, although it has changed its name throughout history. During the Ottoman Empire period, security and municipal service were carried out by different units until the removal of Janissary System. The scope of reform carried out in all state institutions, within Tanzimat Fermani, a new arrangement was made in police services and the first Gendarmerie Organisation was formed in today's sense. With the Asakir-i Zaptiye Nizamnamesi which was issued on 14 June 1868, the first legal and law-defined foundation was established. To increase the effectiveness of the Gendarmerie Organisation, it's need to analyse how it has played a role in the history and what changes it has had to undergo.

Key words: Gendarmerie, Internal Security, Public Order, Institutional Change

1. “JANDARMA” KELİMESİNİN ETİMOLOJİK YAPISI VE KÖKENİ

Jandarma kelimesi; çeşitli eser ve kaynaklarda değişik şekillerde tanımlanmış olmasına rağmen, bu tanımların hemen hemen hepsi birbirine yakın anlamlarda kullanılmıştır. Fransızca “gendarmarie” kelimesinin Türkçeye “Jandarma” olarak geçtiği, kabul gören en yaygın tanımdır. Fransız kaynaklarında jandarma “silahlı adamlar” anlamına gelip, “gens” (bir grup adam) ve “d’armes” (silah, ordu) kelimelerinin birleştirilmesiyle meydana gelmiştir. 17nci yüzyıl başlarında jandarma; krala bağlı olup sarayların korunmasında görevliydi. (Akman, 1991;73).

Fransız Hukuki Terimler Sözlüğü Dallaz'da Jandarma; “kanun, nizam ve emirlerin uygulanmasını sağlayan, ülkenin her yanında emniyet ve asayişini temin eden bir kuvvettir.” şeklinde yer almıştır.

Jandarmanın uluslararası genel tanımı; “Genel güvenliğe bakan, halkın huzurunu sağlama ve yasaların yürütülmesini sağlamakla görevli ve yükümlü askerî bir kuvvet” şeklinde de tanımlanmaktadır. Ülkemizde ise bu kelimenin ilk kullanımı Tanzimat dönemine denk gelmektedir. Gerek teknolojik gerekse siyasi olarak Avrupa'nın örnek alındığı bu dönemde, Avrupa'nın önemli dillerinden Fransızcadan bu kelime devşirilerek, ülkemizde emniyet ve asayişini sağlamakla görevli olan “Asakir-i Redife “ veya “ Zaptiye Müşirliği” isimli kolluk kuvvetleri için yazılan emirlerde, bu kuvvetler için “Jandarma” ifadesine yer verildiği görülmektedir.

2. TÜRK TARİHİNDE EMNİYET VE ASAYİŞİN SAĞLANMASI

Türk milletinin tarihin akışı içerisindeki yeri incelendiğinde; göçebe bir hayat sürdürdükleri ve savaşmaktan kaçmayan bir millet oldukları birçok tarihçi tarafından dile getirilmiştir. Kurmuş oldukları devletlerde, hükümdar aynı zamanda hem orduların komutanı hem de en yüksek siyasi otoritedir. Bu otoritenin görevlerinden biri de toplumun refahını ve huzurunu sağlamaktır. Bu sebeple, en eski tarihte bile emniyet ve asayiş hizmetleri hükümdarın bizzat ilgilendiği ve sorumlu olduğu bir konu olmuştur. Türklerin bilinen ilk ve en önemli yazılı eserlerinden olan; MS. 8.yy. da yazılmış Orhun Abideleri Kültürün Anıtının batı yüzünde, emniyeti ve asayişini sağlayan askerî kuvvetler için “Yargan” kelimesi kullanılmıştır. Tarihte kolluk kuvvetlerine yazılı olarak verilmiş ilk isim Yargandır. Orhun Kitabelerinde, “yargan” kelimesinin emniyet ve asayişini sağlayan bir zabıta ifadesi için kullanıldığı yazılı belgelerle ispat edilmiştir.

Osmanlı Devleti kurulmadan önceki Türk devletlerinde de, idari, adli ve zabıta hizmetlerinin, devletin veya eyaletlerin başında bulunan komutanlarca veya başbuğlarca yürütülmesi geleneği bulunmaktadır. Türkler; Anadolu'ya girdikten sonra göçebe hayattan yerleşik hayata geçmeye başlamış ve bunun sonucu olarak sosyal yaşam daha fazla önem kazanmıştır. Bu duruma paralel olarak emniyet ve asayişe yönelik sorunların niteliği de değişmiştir. Göç sonrası Anadolu'da kurulan ilk Türk devletlerinden Selçuklu Devleti, bu soruna “Surta “ ismini verdikleri kolluk birlikleriyle çözüm aramıştır. Selçuklularda “subaşı” ordu komutanlarına verilen bir unvan olarak kullanılmış ve bu unvana sahip olan kişiler sorumlu oldukları bölgenin emniyet ve asayişini emrindeki “şihne”, “dizdarlar” ve “prabanlar” aracılığıyla yerine getirmiştir. Şihne, şehirlerde ve geniş bölgelerde emniyet müdürü, askerî vali ve hükümdarın temsilcisi olarak görev yapan yüksek memura verilen isimdir. Praban adı verilen gece bekçileri ise asayiş ve emniyet işlerine bakan görevlilerden oluşmaktadır. (Okçabol,1939:58).

3. OSMANLI DEVLETİNDE EMNİYET VE ASAYİŞ TEŞKİLATININ YAPISI VE ÖNEMİ

Osmanlı Devletinde kapıkulu süvarileri arasından seçilen, savaş zamanı savaşa katılan, barış dönemlerinde vergi toplayan, kazalarda güvenliği sağlayan kuvvetlere Subaşı denmiştir. Osmanlı Devleti'nin kuruluşunu takip eden süreçte ordu; dışta düşmanlara karşı ülkeyi korumak, içteyse emniyet ve asayişini sağlamaktan sorumluydu. Osman Bey, 1301 yılında Karacahisar'ı ele geçirdikten sonra bu şehrin idaresini oğlu Orhan Bey'e vermiş ve subaşı olarak Gündüz Alp'i atamıştır. Böylece Osmanlılarda ismi bilinen ilk zabıta amirinin “Gündüz Alp” olduğunu söyleyebiliriz. Bu görevin bir hükümdar kardeşine verilmesi ise Osmanlı Devletinin bu makama verdiği önemi göstermektedir (Hammer,1996;5).

Osmanlı devletinin genişleme döneminde (1453-1579) başkent İstanbul'da farklı millet ve dine mensup kişilerin de yaşamaya devam ediyor olması, şehrin güvenliği için kazalarda genel görevli olan subaşılarda dışında özel bir teşkilatlanmaya gidilmesine sebep olmuştur. Bu dönemde İstanbul içerisinde ve İstanbul'un yakın bölgelerinde asayiş karakolları açılmış, bu karakollarda Karakullukçu ismiyle anılan Yeniçeriler görevlendirilmiştir. Her ne kadar isimleri ve teşkilatlanmaları farklı olsa da güvenliğin sağlanması yine asker kişilerce sağlanmaktadır.

Osmanlı devletinin dağılma döneminde (1792-1922) ise savaşlarda alınan mağlubiyetler ve büyük toprak kayıpları ıslahat hareketlerinin önünü açmıştır. En büyük ıslahatlardan biri II. Mahmut döneminde, ordu

üzerinde yapılması planlanmış ve nihayet en kalabalık askeri birlikler olan Yeniçeri Ocağı kaldırılarak yerine ‘Asakir-i Mansurey-i Muhammediye’ adlı ordu kurulmuştur. Ordunun başındaki serasker İstanbul’un güvenliğinden de sorumlu tutulmuştur. 1826 yılından sonra ise yer yer yeniçerilerin sorumluluğunda bulunan eyaletlerdeki zaptiye işleri Asakir-i Nizamiye birliklerine devredilmiştir. 1834’ten itibaren eyaletlerde kurulan Asakir-i Redif birliklerine ise inzibat işlerinin sorumluluğu verilmiştir. 1839 yılı Tanzimat dönemi başlarında “umuri zaptiye” adı altında günümüz jandarma teşkilatının çekirdeği kurulmuştur. 1845 yılında ise Zaptiye müşirliği kurularak o dönem ilk kez kurulan çok sınırlı görev alanı olan polis teşkilatı, inzibat görevlileri, asayişten sorumlu umuri zaptiye ve hatta tulumcular olarak bilinen itfaiye görevlileri dahi bu teşkilata dahil edilmiştir. Böylece görev ve yetki konularındaki uyuşmazlık sorunlarının ortadan kaldırılması hedeflenmiştir. (Akman, 1991;73).

Zaptiye müşirliği 65 yıl sonra Zaptiye Nezaretine bağlanana kadar her kazada bir bölüğün oluşturulması ve özel kıyafetlerin olması gibi kurumsallaşmaya yönelik adımlar atılmıştır. 14 Haziran 1869 tarihinde teşkilatın ilk nizamnamesi olan Asakiri Zaptiye Nizamnamesi yürürlüğe konulmuştur. Bu nizamname ile zabitanın almış olduğu görev ve yetkilerinin kaynağı yazılı olarak hukuki çerçeveye oturtulmuştur. Nizamname uyarınca her ilde bir Zaptiye alayı kurulmuş, personeli de piyade ve süvarilerden oluşmuştur. Ayrıca alay, tabur bölük ve takım teşkilatlanmasına gidilmiştir (Jandarma Evamir Mecmuası, 1912;79).

Meşrutiyet döneminde, jandarma birliklerinin teşkilatlanması ile ilgili olarak esaslı kurallar, Tensik Heyeti tarafından hazırlanan “Jandarma Alaylarının Teşkilâtı Düzeni ve Jandarma Kadrolarının Düzenlenme Şekliyle İlgili İzahname” ile 1912 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu “izahname” ile Jandarma Genel Komutanlığının günümüze kadar gelen teşkilat yapısının temelleri oluşturulmuştur. Her kaza ve nahiye bölgesi, bir veya birkaç köyden oluşan karakol bölgesine ayrılmıştır. Yeniden kurulacak karakollar, o bölgenin en önemli köyünde konuşlandırılmıştır. Jandarma karakolları birbirlerine üç beş saatlik bir mesafede olacak şekilde yapılmıştır. Karakol kuvvetlerinin sayısını belirlemek için karakol bölgesinin genişliği, arazinin durumu ve iklimi gibi hususlar göz önünde bulundurulmuştur. Karakollar, karakol komutanı dâhil olmak üzere beş jandarmadan aşağı olamazdı. Birkaç karakol birleştirilerek oluşturulan jandarma takımlarının merkezi, kaza merkezleriydi. Birden fazla karakolu bulunan nahiyelerin merkezleri de takım merkezi olarak seçilebilirdi. Bir sancakta bulunan bölükler, bir taburu oluşturur ve tabur merkezi sancak merkezlerinde kurulurdu. Fakat sancağın genişliği, bölüklerin çokluğunu gerektirdiği takdirde bir sancak iki tabur dairesine bölünebildiği gibi geniş olmayan sancaklar bir bölükle de idare olunurdu. Bir ildeki taburların tamamı da bir alayı oluştururdu. Alay merkezi il merkezinde bulunurdu. Bu haliyle günümüzdeki illerde alay düzeyinde teşkilatlanmanın ilk halinin Meşrutiyet Döneminden başladığını söyleyebiliriz. (Jandarma Evamir Mecmuası, 1912;102)

4. CUMHURİYET SONRASINDAN GÜNÜMÜZE JANDARMANIN GÖREVLERİ VE ETKİNLİĞİ

Cumhuriyet sonrası Jandarma Teşkilatı hakkındaki ilk düzenleme 10.06.1930 tarihli ve 1706 sayılı Jandarma Kanunu ile olmuştur. Kanunun ilk maddesiyle Jandarma teşkilatının ilk kanuni tanımı yapılmıştır. Kanunun ilk maddesinde; “Türkiye Cumhuriyeti Jandarması umumi emniyet ve asayişini korumaya kanun ve nizamlar hükümlerinin icrasının teminine ve bunlara müstenit hükümet emirlerini ifaya memur müsellaah ve askeri inzibat kuvvetidir.” diyerek en geniş anlamıyla jandarmanın görev tanımı yapılmıştır. Bu tanımla Jandarmanın genel emniyet ve asayişten sorumlu bir askeri inzibat kuvveti olduğu düzenlenmiştir. Tanımda her ne kadar askeri inzibat kuvveti olduğu söylene de, kanunun 2. Maddesinde; Jandarmanın vazife ve hizmet itibarıyla bağlı olduğu merci Dahiliye Vekaletidir.(İçişleri Bakanlığı)” diyerek bağlı bulunduğu bakanlığı belirtmiştir. 4ncü maddesinde; jandarma, ” Başkaca ayrı bir kanunun bulunmaması durumlarında askeri nizam ve kanunlara tabi olduğunu ve yine Jandarma zabıtları emniyet ve asayiş muhafaz kavanin ve nizamını devletin icrayı ahkâmının temine müteallık vazifelerinden dolayı mahalin en büyük mülkiye memurunun emri altındadır” denilerek en büyük mülki (vali-kaymakam) amire tabi olduğu açık bir şekilde ifade edilmiştir. Günümüzde 668 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile Jandarma Genel Komutanlığının İçişlerine bağlanmasının aslında Cumhuriyet Dönemindeki ilk haline dönüş olduğunu söyleyebiliriz.

1706 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28 maddesinde; “Jandarmanın adli vazifelerinde ceza usulleri muhakemesi kanunundaki ahkam baki kalmak üzere...” ifadesine yer verilerek yeni kurulmuş olan devletin ilk ceza muhakemesi kanununa atıf yapılmış ve bahsi geçen kanun içerisinde yer alan kolluk teriminin Jandarma Genel Komutanlığını da kapsadığı net bir şekilde ifade edilmiştir. Bu haliyle adli görev ve etkinlikleri ilk kez genel ve somut hukuk normlarına bağlanmıştır.

Cumhuriyet sonrası komşu ülkeler ile ithalat ve ihracat artış göstermiştir. Bu artışa paralel olarak kaçakçılık suçunda ciddi bir artış meydana gelmiştir. 1956 yılına kadar Sınır, kıyı ve kara sularımızın muhafaza ve emniyetiyle gümrük bölgesinde kaçakçılığın men'i ve takibi görevini Dahiliye Vekaleti ve Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlıkları birlikte yürütmüştür. 6815 sayılı 16/7/1956 tarihli 'Sınır, Kıyı ve Kara Sularımızın Muhafaza Ve Emniyeti ve Kaçakçılığın Men ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanun' ile Dahiliye Vekaletine devredilmiştir. Dahiliye Vekaletinin bu görevi Jandarma Umum Kumandanlığınca yerine getireceği belirtilmiştir. Yine aynı kanunun 3. Maddesinde, 1615, 3944 ve 5215 sayılı kanunların bazı maddelerinde; Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlıklarının bazı vazife ve yetki ve yetkilerinin Jandarma Umum Kumandanlığına devredildiği düzenlenmiştir. Bu düzenleme ile; özel kolluk olarak düzenlenmiş olan Gümrük Muhafaza Umum Kumandanlığına ait olan birçok görev ve yetki, genel kolluk olan Jandarma Teşkilatına verilerek kaçakçılıkla mücadelede daha olumlu sonuçlar elde edilmeye çalışılmıştır. Böylece, Jandarma teşkilatının kanuni görevlerinde artışın yanı sıra yetkili olduğu bölge sınırlarında da niceliksek olarak bir artış olmuştur.

Sonraki yıllarda çıkarılan yönetmelik ve sair mevzuatlarla Jandarmanın adli, mülki ve askeri görevlerinde değişiklik yapılmış olsa da artan nüfus, kentleşme ve bunlarla aynı doğrultuda değişen toplum düzeni, kolluk kuvvetlerinin de değişimini veyahut dönüşümünü elzem hale getirmiştir. 1980 sonrası ülkemizde yaşanan siyasi değişimlerin etkisiyle kolluk kuvvetinin önemi bir kez daha dikkatleri üzerine çekmiş ve cumhuriyet tarihindeki ilk yasal düzenleme olan 1706 sayılı kanunun yerine, 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu yürürlüğe girmiştir. Bu kanunla, jandarmanın görev ve yetkileri yeniden ana hatlarıyla belirtilmiştir. Yine bu dönemde 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu yeni bir askeri kuvvete haiz özel kolluk olarak kurulmuş ve 3497 sayılı 'Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanun' ile Jandarma teşkilatının görev ve yetkisinde olan bir kısım kara sınırlarının sorumluluğu Kara Kuvvetlerine devredilmiştir. Bu değişiklikler ile Jandarma teşkilatının gerek mülki gerek askeri görevlerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişikliklere kısaca değinmek gerekir ise; 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu 2. maddesinde; 'Bu Kanunda belirtilen görev ve hizmetleri yapmak üzere silahlı bir güvenlik kuvveti olan Sahil Güvenlik Komutanlığı kurulmuştur. Bu Komutanlık, Türk Silahlı Kuvvetleri kadro ve kuruluşu içerisinde olup, barışta görev ve hizmet yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır.' ifadeleriyle yeni bir kolluk teşkilatı kurulmuştur. Bu kolluğun kadro ve kuruluşu itibarıyla askeri bir kuvvet olduğu; 1956 yılı içerisinde ülkemizin sahil kıyıları Jandarma Genel Komutanlığı sorumluluğundan alınarak Sahil Güvenlik Komutanlığı'na verildiği düzenlenmiştir. Bu uygulama yakın tarihimizdeki kolluk kuvvetlerinin ihtisaslaşmasının ilk örneği sayılabilir. Bu yeni kolluk da 2016 yılında yürürlüğe giren Kanun Hükmünde Kararname ile Jandarma Genel Komutanlığı gibi İçişleri Bakanlığı'na bağlanmıştır.

3497 sayılı Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanunun 2nci maddesinde; " Kara sınırlarını korumak ve güvenliğini sağlamak görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığına ait olup..." cümlesi yer almaktadır. Geçici 1nci Maddesinde ise, " Doğu ve Güneydoğu sınırlarının korunması ve güvenliğinin sağlanması görevi Kara Kuvvetleri Komutanlığınca fiilen devir alınıncaya kadar 6815 sayılı Kanundan doğan görevlerin Jandarma Genel Komutanlığınca yerine getirilmesine devam olunur" ifadelerine yer verilmiştir. Bu madde ile kara sınırlarının güvenliği, kademeli olarak Jandarma Genel Komutanlığından Kara Kuvvetleri Komutanlığına devredilmesi düzenlenmiştir.

Kolluk kuvvetlerinin iş bölümünde yapılan değişiklikler, Jandarmanın görev ve yetkilerini belirleyecek yeni bir kanun gerekliliğini doğurmuştur. Bu kapsamada; yürürlüğe 2803 sayılı Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu girmiştir. Kanunun 3ncü maddesinde; "Türkiye Cumhuriyeti Jandarması emniyet ve asayiş ile kamu düzeninin korunmasını sağlayan ve diğer kanun ve nizamların verdiği görevleri yerine getiren silahlı, askeri bir güvenlik ve kolluk kuvvetidir." ifadeleriyle asli görevin emniyet ve asayiş olduğu belirtilmiştir. Kanunun 4ncü maddesinde ise; " Jandarma Genel Komutanlığı, Türk Silahlı Kuvvetlerinin bir parçası olup, Silahlı Kuvvetlerle ilgili görevleri, eğitim ve öğretim bakımından Genelkurmay Başkanlığına, emniyet ve asayiş işleriyle diğer görev ve hizmetlerin ifası yönünden İçişleri Bakanlığına bağlıdır. Ancak Jandarma Genel Komutanı, Bakana karşı sorumludur." düzenlenmesine yer verilerek Jandarmanın idari yapısındaki karma yapı daha da belirgin hale getirilmiştir. Özellikle kanunun çıkarıldığı dönemki siyasi ortam değerlendirildiğinde; jandarmanın, Türk silahlı kuvvetlerinin bir parçası olduğu vurgusunun yapılması dikkate değer bir husustur.

Halen daha kimi değişiklikler ile yürürlükte olan bu kanununda 1706 sayılı Kanunun aksine görev ve yetkiler madde madde sıralanmak yerine 3 ana başlıkla tasnif edilmiştir. Bunlar;

- ✓ Emniyet ve asayiş ile kamu düzenini sağlamak, korumak ve kollamak, kaçakçılığı men, takip ve tahkik etmek, suç işlenmesini önlemek için gerekli tedbirleri almak ve uygulamak, ceza infaz kurumları ve tutukevlerinin dış korumalarını yapmak,(Mülki Görevi),
- ✓ İşlenmiş suçlarla ilgili olarak kanunlarda 'belirtilen işlemleri yapmak ve bununla ilişkin adli hizmetleri yerine getirmek, (Adli Görevi)
- ✓ Askerî kanun ve nizamların gereği görevlerle Genelkurmay Başkanlığınca verilen görevleri yapmak, (Askeri Görevi) ve belirtilen görevler dışında kalan ve diğer kanun ve nizam hükümlerinin icrası ile bunlara dayalı emir ve kararlarla jandarmaya verilen görevleri yapmaktır.

Kanun koyucu, emniyet ve asayiş görevleri gibi çok yönlü ve birbirinden farklı alanlarda geniş sorumluluklar yükleyen, bu kanunun 24ncü maddesinde ilgili bakanlıklarca hazırlanacak bir yönetmelikle ana başlıklar altında düzenlenen görevlerin daha ayrıntılı olarak açıklanacağını öngörmüştür. Jandarma Teşkilatı 1982 yılı sonrası görevlerini ve yetkilerinin temelini 2803 sayılı kanundan almış olmakla birlikte kanunu açıklayacak bir yönetmeliğin eksikliği 2017 yılında kadar devam etmiştir. Adli, askeri ve mülki görevlerin icrası esnasında oluşabilecek tereddütler, ilgili makamlarca çıkartılan talimat ve emirler ile giderilmeye çalışılmıştır. 21 Ocak 2017 tarihli Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi ile görev ve yetki konusunda ortaya çıkacak tereddütler giderilmeye çalışılmıştır.

2803 sayılı kanunda görevler; adli, mülki ve askeri olarak ana hatlarıyla tasnif edilmiş ancak ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği ise görevleri maddeler halinde sıralamak suretiyle açıklamıştır.

Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği İnci maddesinde;

Jandarma;

- ✓ Halkın can, ırz ve malını korur.
- ✓ Suç işlenmesini önlemek ve kamu düzenini sağlamak için gerekli önlemleri alır.
- ✓ Asayiş, kamunun ve kişilerin güvenliğini ve konut dokunulmazlığını korur.
- ✓ Anayasada ve kanunlarda düzenlenen hak ve hürriyetlerin güvenli şekilde kullanılması için gerekli önlemleri alır.
- ✓ Kamunun huzur ve sükûnunu bozan, kanunlara aykırı eylemlere engel olur.
- ✓ Yardım isteyenlere, korunmaya muhtaç çocuklarla yardım gereken küçüklere, engelli, hasta, yaşlı kimselerle, düşkün ya da kimsesizlere ve yabancılara yardım eder.
- ✓ Her türlü kaçakçılığa engel olur.
- ✓ Ceza infaz kurumlarının dış korumalarını sağlayıcı önlemleri alır, tutuklu ve hükümlülerin sevk ve nakilleriyle muhafazalarını sağlar.
- ✓ Emniyet ve asayişin sağlanması, suçların ortaya çıkarılması, işlenmiş suçlarda failerin tespiti ve yakalanması maksadıyla istihbarat toplar, diğer istihbarat ve kolluk birimleri ile işbirliği yapar, bilgi paylaşır.
- ✓ Suçların önlenmesi maksadıyla diğer kolluk birimleri, kamu kurumları, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapar ve projeler yürütür.
- ✓ Trafik hizmetlerini yürütür, meydana gelen trafik kazalarıyla ilgili işlemleri yapar.” Şeklinde düzenleyerek mülki görevlerin neler olduğunu başlıklar halinde saymıştır.

12nci maddesinde ise;

Mülki görevlere ilişkin herhangi bir ihlal veya saldırı durumunda:

- ✓ Bu gibi tutum ve davranışlara engel olmak,
- ✓ Kanunen gerekliyse eylemcileri yakalamak ve haklarında gerekli işlemleri yapmak,
- ✓ Karşılaşılabilecek direnişleri kırmak ve bastırmak,
- ✓ Önleyici kolluk görevini, kendi görev bölgesinde devriye görevi yaparak aksatmadan yürütmek,
- ✓ herhangi bir suçun işlenip işlenmediğini araştırmak,
- ✓ Devlete, kamuya veya kişilere, mal ve eşyalara yönelik tehlike, sabotaj, kaza ve benzeri durumlarda gecikmeksizin yardım etmek, kanuni gereğini yerine getirmek,
- ✓ Gerekli istihbarat faaliyetlerini yürütmek, elde edilen bilgileri değerlendirmek, yetkili mercilere ulaştırmak ve diğer istihbarat ve güvenlik kuruluşlarıyla yakın işbirliği yapmak. İfadelerine yer vererek etkinliğini nasıl gerçekleştireceğinin esasları açıklanmıştır.

Yine aynı yönetmelik ile mülki görevleri arasında;

- ✓ Bir tehlike karşısında bulunan ve imdat isteyen herkese yardım etmek,
- ✓ Yolda hastalanan, kazaya uğrayan ve ulaşmak istediği yere gitmeye gücü bulunmayan kimselere uygun bir ulaşım aracı sağlamak, bunları ilgili sağlık kuruluşuna göndermek ya da sağlık personeli bulmak, ailelerine haber vermek ve gerekli hallerde refakat etmek,
- ✓ Ulaşım araçlarına yetişemeyenlere ya da bu araçların çeşitli nedenlerle hareket edememesi durumunda yolundan kalan, dolayısıyla gidecek yeri olmayan ya da kendisine uygun bir yer sağlamaktan yoksun olanlara uygun bir yer bulunmasını sağlamak,
- ✓ Oturduğu yeri bildirme gücü bulunmayan düşkün durumdaki kimselerin ya da çocukların kanuni temsilcilerini bulmak ve bunları kanuni temsilcilerine teslim etmek, kanuni temsilcileri olmayanları ise ilgili sosyal yardım kuruluşlarına ya da belediyelere teslim etmek,
- ✓ Bir yer ya da yol sormak için başvuranlara gereken bilgiyi vermek gibi konular yer almaktadır. Ayrıca jandarma, kanunların verdiği yetkiye dayanarak huzur ve güvenliğinin, kişi dokunulmazlığının, kamu esenliğinin sağlanması amacıyla mülki amirlerin verdiği karar ve emirleri uygulamak,
- ✓ Adli görevlere ilişkin mevzuatta belirtilen işlemlerin ve bunlara ilişkin adli hizmetlerin nasıl yerine getirileceği, soruşturma işlemlerinin doğrudan Cumhuriyet Savcısının emir ve talimatları doğrultusunda adli kolluğa yaptırılacağı, Jandarmanın bir yönüyle de adli kolluk olduğu, Cumhuriyet savcısının adli görevlere ilişkin diğer talimatlarının da eksiksiz olarak yerine getirilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Daha sonra soruşturma işlemlerinden olan; önleme araması, yakalama ve el koyma gibi işlemlerin esasları belirtilerek maddeler halinde sıralanmıştır.

Askeri görevlerin çerçevesi ise ‘Jandarma birlikleri; seferberlik ve savaş hallerinde, Bakanlar Kurulu kararıyla belirlenecek bölümleriyle kuvvet komutanlıkları emrine girer, kalan bölümüyle normal görevlerine devam eder’ denilerek çizilmiştir. Jandarma; ‘4/11/1983 tarihli ve 2941 sayılı Seferberlik ve Savaş Hali Kanunu’ ile seferberlik ve savaş halinde verilebilecek görevleri, Genelkurmay Başkanlığının talebi üzerine bakanın (illerde ise garnizon komutanının) talep etmesi halinde valinin onayıyla kendilerine verilen askeri görevleri de yapar. Bu görevlerin kapsamı, niteliği ve yerine getirilme esasları Genelkurmay Başkanlığı ve Bakanlıkça belirlenir. Halen daha Jandarma Genel Komutanlığı, Genel Kurmay Başkanlığıyla organik bir hiyerarşi içerisinde terörle mücadele harekâtını aktif olarak sürdürmektedir.

Yukarıda bahsi geçen yönetmelikte önemli olan görevler tek tek sayılmış ve açıklanmış olsa da “mülki amirin vereceği işler” diyerek mülki görevlerin bununla sınırlı olmadığı, “5237 sayılı kanunda kendisine verilen görevler” diyerek başkaca adli görevlerinin bulunduğu, askeri görevlerin ise niteliği gereği tek tek sayılmayacak olması sebebiyle görevlerinin sadece burada düzenlenenler ile sınırlı olmadığını göstermektedir. Sadece bu yönetmelikte belirtilen görevleri esas aldığımızda bile Jandarma kuvvetlerinin; cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda soruşturma aşamasında gerekli tahkikatı yapmak, askeri görevleri yerine getirmek, umumi eğlence mekanlarını denetlemek, cezaevlerinin dış güvenliğini sağlamak, afetlerde gerekli önlem ve yardımlarda bulunmak hatta bir yer ya da yol sormak için başvuranlara gereken bilgiyi vermek gibi birbirinden çok farklı alanlarda görev tarifi yapılmıştır. Mevzuattaki bu düzenlemeler değerlendirildiğinde Jandarma Genel Komutanlığının en fazla görev çeşitliliğine sahip kolluk kuvveti olduğunu söyleyebiliriz.

Soyut olarak mevzuatlarda düzenlenen bu görevlerin etkinliğini veriler ile ifade etmek gerekir ise;

2017 yılı içerisinde adli görevlerinin icrası esnasında; kişilere karşı işlenen 110, 029 suçun, takibi gereken 107.581 olayın, malvarlığına karşı işlenen 54.477 suç, topluma karşı işlenen 31.031 suçun, millet ve devlete karşı işlenen 5.251 suçun soruşturma aşamasında adli görevlerini icra etmiştir. Karşılaşılan bu adli vakalarda %92 oranında failleri tespit etmiş geriye kalanların failleri hakkında araştırma devam etmektedir. (J. Gn. K.lığı Asyş. Bşk.lığı)

Yine 2017 yılı içerisinde kaçakçılık ile mücadele kapsamında 1.391 ton akaryakıt, 284.486 litre alkol ve 142 milyon Türk Lirası değerinde Tütün ve Tütün mamulleri ele geçirilmiştir. (J. Gn. K.lığı KOM Daire Bşk.lığı)

Terörle mücadele kapsamında; 2017 yılı içerisinde; 18’i büyük 151’i orta, 51.798 küçük olmak üzere 51.798 operasyon icra edilmiş ve 323 terörist etkisiz hale getirilmiş, 811’i ölü 22’si yaralı 357’si sağ 88’i teslim olmak üzere 1.278 terörist ateş destek vasıtaları ve yakın hava desteği ile etkisiz hale getirilmiştir. Bölücü terör örgütünün barınma ve sığınma alanları tespit edilerek nokta operasyonlarla 268’i boş 1.539’u malzemeli olmak üzere toplam 1.807 sığınak imha edilmiş, yaklaşık 166.000 kg yaşam malzemesi ele geçirilerek adli makamların talimatlarıyla yerlerinde imha edilmiştir. (J. Gn. K.lığı TEM Daire Bşk.lığı)

Jandarma mülki görevleri uyarınca; 2017 yılı içerisinde yaklaşık 19.000.00 araç kontrol edilmiş bu araçlardan 767.449 tanesine idari para cezası verilmiş ve 202.996 tanesi ise trafikten men edilmiştir. (J. Gn. K.lığı Trf. Daire Bşk.lığı)

Vatandaşların silah ruhsat işlemleri kapsamında Jandarma, 2017 yılı içerisinde kendi sorumluluk alanında 21.970 adet ruhsatın verilmesinde ve denetiminde görev almıştır. Jandarmanın mülki görevlerinden olan cezaevlerinin dış korunmasının sağlanması, firarların ve yasaklı maddelerin sokulmasının önlenmesi, sevk ve nakil gibi görevleri yerine getirirken toplam 2.974 tane cezaevi olayına müdahale etmiştir. (J. Gn. K.lığı Asyş. Bşk.lığı)

Yakın geçmişte sınır güvenliği ve sahil güvenliğimizin sorumluluğu farklı kolluk ve kuvvetlere verilmiş olsa da, Jandarma Genel Komutanlığı halen daha ülkemiz yüzölçümünün %92 inden sorumludur.

5. JANDARMA GENEL KOMUTANLIĞININ ULUSLARARASI ETKİNLİĞİ

Ülke içinde görev çeşitliği ve sorumluluk alanları geniş olan Jandarma Genel Komutanlığı , aynı zamanda uluslararası toplum nezdinde de üzerine düşen görevleri yerine getirmektedir. Ülkeler arası ikili ilişkiler kapsamında yürütülen faaliyetler; Jandarma Genel Komutanlığınca hazırlanan yıllık uygulama planı çerçevesinde yürütülmektedir. Üst düzey ziyaretler, inceleme faaliyetleri ,eğitim faaliyetleri, güvenlik ve eğitim işbirliği protokolleri yapılması gibi faaliyetler icra edilmektedir. 2004-2016 yılları arasında 46 ülke ile ikili ilişkiler kurulmuştur.

Jandarma genel Komutanlığı sadece ikili ilişkiler değil aynı zamanda uluslararası örgütlerde de aktif görevler yürütmektedir. Bu kapsamda Avrupa Jandarma Kuvveti, Avrupa Akdeniz Jandarmalar Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği ve Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatlarında aktif görevler almaktadır.

5.1. Avrupa Jandarma Kuvveti(AJK) İçerisinde Etkinliği

Avrupa Birliği ve 1993 Maastricht Antlaşması sonrasında Avrupa Ortak Güvenlik ve Savunma Politikası (AGSP) geliştirilmiştir. Bu politika ile AB, dünyadaki kriz bölgelerinde genel asayışı ve kamu düzenini sağlamak amacıyla, bir kuvvete ihtiyaç duymuş ve bu ihtiyacı karşılamak üzere, Fransa'nın inisiyatifiyle AB üyesi beş ülke (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz ve Hollanda) Savunma Bakanlarının Noordwijk/Hollanda'da imzaladığı bir "Niyet Beyanı" ile, 17 Eylül 2004 tarihinde, Avrupa Jandarma Kuvveti (AJK) kurulmuştur.

Jandarma Genel Komutanlığı tarafından 31 Mart 2006'da AJK' ya gözlemci üye olmak üzere Dışişleri Bakanlığı kanalı ile müracaatta bulunulmuştur.13 Mayıs 2009 tarihinde Paris/Fransa'da icra edilen Bakanlar Yüksek Komitesi toplantısında (AJK)'ne gözlemci statüde üyeliği kabul edilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığının AJK' ne gözlemci statüde üye olmasına ilişkin hukukî süreç, 13 Mayıs 2010 tarihli Bakanlar Kurulu Kararının 27 Mayıs 2010 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmasıyla Tamamlanmıştır.

Avrupa Jandarma Teşkilatı kuruluş tarihinden sonra; BM Haiti İstikrar Misyonu Harekâtı, Afganistan NATO Uluslararası Güvenlik ve Yardım Kuvveti Harekâtı, EUCAP Sahel Mali Harekâtı, Orta Afrika Cumhuriyeti (EUFOR CAR) Harekâtı ve Bosna-Hersek'te icra edilen ALTHEA Harekâtını icra etmiştir.

İcra edilen bu faaliyetlerden Bosna-Hersek'te icra edilen ALTHEA Harekâtına J.Gn.K.lığı, Entegre Kolluk Kuvveti adı altında 21 Aralık 2004'ten 02 Kasım 2012 tarihine kadar (1) Jandarma Asayiş Bölüğü(50 personel) ile katkı sağlamıştır.

5.2. Avrupa, Akdeniz Jandarmalar ve Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Birliği(FİEP) İçerisindeki Etkinliği

Günümüz itibariyle FİEP; 9 tam üye (Fransa, İtalya, İspanya, Portekiz, Türkiye, Hollanda, Fas, Romanya, Ürdün) ve 4 ortak üye (Arjantin, katar, Brezilya, Şili) ve bir gözlemci üye (Cibutu) olmak üzere toplam 14 üyeden oluşmaktadır. Türkiye FİEP'e 1998 yılında üye olmuştur. Ekim 2017 tarihine kadar FİEP dönem başkanı görevi Ürdün Genel Müdürlüğüne yürütülmüştür. 17 Eylül 2017 tarihinde, Ürdün'ün başkenti AMMAN'da düzenlenen törenle; Orgeneral Sayın Arif Çetin dönem başkanlığını Ekim 2017- 2018 arası yürütmek üzere devralmıştır.

Jandarma Genel Komutanlığınca yürütülecek 2018 FİEP Dönem Başkanlığının ana konusu son yıllardaki en büyük asayiş sorunu olan "Kamuya Açık Alanlarda Terörist Saldırılarının Önlenmesi" olarak belirlenmiştir.

5.3. Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM) İçerisindeki Etkinliği

Türkiye öncülüğünde Azerbaycan'da 25 Ocak 2013 tarihinde icra edilen konsey toplantısında kurulan ve 4 üyeden oluşan (Türkiye, Azerbaycan, Kırgızistan ve Moğolistan) Avrasya Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri Teşkilatı (TAKM)'nin ilk dönem başkanlığını ve sekreteryaya görevini Türkiye yürütmektedir. TAKM Teşkilâtına; Avrasya bölgesinde, karşılıklı işbirliğini geliştirmek isteyen diğer tüm ülkelerin Askeri Statülü Kolluk Kuvvetleri ve Jandarmaları üye olmak için başvurabilmektedir. TAKM Teşkilâtı, hiçbir ülke ve kuruluşa karşı oluşturulmadığını, sadece barışa hizmet etmeyi ve vatandaşlarına insan odaklı çağdaş kolluk hizmeti vermeyi hedeflediğini uluslar arası ortamda dile getirmektedir.

6. SONUÇ

Yaklaşık 180 yıllık bir geçmişe sahip olan Jandarma Genel Komutanlığı'nın tarih boyunca değişimi, düzensiz bir kuvvet iken bir kanun ordusu haline geliş süreci, yapılan yasal düzenlemeler yukarıda ayrıntılı olarak değerlendirilmiştir. Jandarma Genel Komutanlığı; mevcut haliyle görev çeşitliliği en fazla olan, bu görev çeşitliliğinin getirmiş olduğu büyük yükümlülükleri dağınık ve çok geniş ülke topraklarında yerine getirmek durumunda olan bir kolluk kuvvetidir. Kendine has bu özellikleri sebebiyle Komutanlığın bünyesindeki birliklerin görevin gerektirdiği şekilde daima hazır olması için; Emniyet genel Müdürlüğü, Sahil Güvenlik Komutanlığı gibi kolluk ve hatta askeri kuvvetler ile her an iletişimde kalması, bilgi paylaşımının sürekli üst düzeyde tutulması gerekmektedir. Gerek komutanlık bünyesindeki birimlerin gerek diğer kolluk ve askeri kuvvetler için bu durum hayati öneme sahiptir.

Çağın ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte ekipmanın tedarik edilmesi, uygulama ve teoride donanımlı yetişmiş personel ihtiyacı, çok yönlü bilimsel çalışmalarla ortaya konulmuş eksikliklerin modern yöntemlerle giderilmesi gibi konular; her kurumda olduğu gibi jandarma teşkilatında da sürekliliğin sağlanması için en temel gereksinimlerdendir.

Teknolojik altyapı imkanlarının komutanlık bünyesinde yer alan en alt birimlere ulaşacak şekilde yaygınlaştırılarak, personel üzerindeki gereksiz iş yükünün azaltılması öncelikler arasında olmalıdır. Bilişim suçlarına karşı mücadelede teknik ve personel kapasitesinin artırılması, sık yapılan atamalar sebebiyle kurumsal hafızanın yeterince geliştirilememesi, lojistik sisteminin ihtiyaçlar doğrultusunda esnekleştirilmesi, halkla ilişkilerin her türlü iletişim vasıtasıyla geliştirilmesi gibi konular da kurumsal gelişimde üzerinde durulması gereken önemli başlıklardandır.

2017 yılı hem ülkemiz hem de Jandarma Genel Komutanlığı için bir milat niteliğindedir. 15 Temmuz hain darbe girişimi sonrası çok sayıda örgüt üyesi kurumdan çıkarılmıştır. Jandarma personeli; kanunlardan aldığı yetki ile görevlerini sorumluluk bilinciyle yapmaya devam etmelidir. Terörle mücadeleden, asayişe kadar birçok alanda önceki senelere kıyasla çok daha olumlu sonuçlar alarak etkinliğini daha üst seviyelere taşıdığı yadsınamaz bir gerçektir.

Jandarma Genel Komutanlığı; temel hak ve özgürlükleri gözeterek emniyet, asayiş ve kamu düzenini sağlarken, insan merkezli çağdaş yönetim ve görev anlayışı ile ulusal ve uluslararası alanda saygın, güvenilir ve kaliteli hizmet sunma vizyonuyla hareket eden kolluk kuvveti olma hedefine ulaşmak için çalışmalarına aralıksız devam etmelidir.

KAYNAKLAR

- Akman, N. "Yönetimde İç Güvenlik ve Jandarma", Jandarma Dergisi, Ankara, 1991, S.73, s. 3-4.
- Doğan F. "Polis ve Jandarma Teşkilatları açısından İç Güvenlik Yönetim Sorunları ve Değişimi" Ankara, 2010, s.79
- Hammer, J.V. Osmanlı Devleti Tarihi, C. I, Milliyet Gazetesi yayını, (çev. Mehmet Ata), İstanbul, 1966, s. 5.
- Jandarma Evamir Mecmuası, 15 Kânun-i evvel 1328 (28 Aralık 1912), S. 14, s. 3. 61 J. Gn. K. Tarihi, C. I, s. 179. 24
- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Yönetmeliği (21 Ocak 2017). Resmi Gazete, 2016/9741 karar.
- Jandarma Genel Komutanlığı. Faaliyet Raporu, 2017, http://www.jandarma.gov.tr/duyurular/faaliyet_raporu/HTML5/index.html
- Jandarma Kanunu (22 Haziran 1930) .Resmi Gazete, 1526 sayılı.
- Jandarma Teşkilat, Görev ve Yetkileri Kanunu (10 Mart 1983).Resmi Gazete, 2803 sayılı.

İslam Ansiklopedisi C.44 s.129 Türkiye Diyanet Vakfı yayınları

Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanunun (22 Kasım 1988).Resmi Gazete, 3497 sayılı.

Koparan,N. “Türk Jandarma Tarihi(1908-1923) Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü 2007, s 2

Okçabol, D. Meslek Tarihi, III. Kitap, I Ks., Polis Enstitüsü Yay.,Ankara,1939. s.58

Olağanüstü Hal Kapsamında Alınması Gereken Tedbirler İle Bazı Kurum Ve Kuruluşlara Dair Düzenleme Yapılması Hakkında Kanun Hükmünde Kararname (25 Temmuz 2016). Resmi Gazete, 668 sayılı

Sınır, Kıyı Ve Kara Sularımızın Muhafaza Ve Emniyeti Ve Kaçakçılığın Men Ve Takibi İşlerinin Dahiliye Vekâletine Devri Hakkında Kanunu(16 Temmuz 1956).Resmi Gazete, 6815 sayılı. Kara Sınırlarının Korunması ve Güvenliği Hakkında Kanunun (22 Kasım 1988).Resmi Gazete,3497 sayılı.

Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanunu(9 Temmuz 1982). Resmi Gazete, 2692 sayılı,

Tongur H. “ Türkiye’de Genel Kolluk ve Teşkil ve Görevlerinin Gelişmesi” Ankara, 1946,s.270

Özbek V.Ö. “ Suç Kolluğu” İzmir, 2000, s.592